

HƏCƏR

AĞ DƏVƏ DÜZDƏ QALDI

◆ Hekayə

Qanlı gölün sahilinə çatanda Məhəmməd əmi QAZ-51-i bir kənara çəkib saxladı. Gün bir ağac boyu qalxmışdı. Həm gecəni yatmadığımdan, həm də üç saata qədər yol gəlib yorulduğum üçün maşından düşəndə bir müddət ətrafı tam dərk edə bilmədim. Gecəni ona görə yatmamışdım ki, bilirdim, səhər uzaq və mənim üçün qeyri-adi bir səfərə çıxacağam. İlk dəfə idi ki, anamdan və evimizdən uzun müddətə ayrılırdım. Onun həyəcanı bütün gecəni məni yatmağa qoymamışdı.

Atam da, Məhəmməd əmi də maşından düşüb yedəyə yüklədikləri bağlamaları yerə qoymağa başladılar. Bunlar üzüm, pomidor, sütün qarğıdalı, qarpız-yemiş, meyvələr - yəni bağ-bostan məhsulları, düyü, çay, qənd, müxtəlif konfetlər idi. Anam bunları Süsən nənəyə - əslində, nənəmin bibisi qızına göndərmişdi. Çünki mən və məndən beş yaş böyük bacım yaylaqda onun yanında qalacaqdıq. Bir də ki, Əhəd əminin Məhəmməd əmiyə sifarişlə aldirdığı şeylərlə bərabər, bacımın və mənim pal-paltarımız vardı bağlamalarda. Gölün sahilində xıxlanmış dəvələri - qəfil gördüm. Üç bir-birindən azca fərqli dəvə yerə yatıb gövsəyirdi. Birinci dəfə idi ki, dəvə göürdüm. Sarı Əhəd onların yanından ayrılıb yanımıza gəldi, atamla, Məhəmməd əmi ilə görüşdü, hal-əhvaldan sonra:

- Bunları yükləmək lazımdı. Tez tərpenək, deyəsən, yağış yağacaq, uşaqlar islanmasın, - dedi.

Atamgil cəld bağlamaları dəvələrin yanına daşıdılar. Sarı Əhəd dəvələrin hürğücləri arasından sicimləri ustalıqla çal-keçir edib bağlamaları onlara yüklədi. Sonra mənim qolumdan tutub dəvənin birinin belinə qoyaraq hürğücün üstündəki pırpız toyuq kəkiline bənzər yunu göstərib:

- Bax, bu yundan bərk yapış, elə tut ki, yıxılmayasan, - dedi.

Mən hürğücəki qalın yuna barmaqlarımı ilişdirib möhkəm yapışdım. Və elə bu anda Sarı Əhəd dəvənin ovsarından tutub:

- Töböö - töh - töh, tööh, - deyərək çubuqla dəvənin sinəsindən astaca vurub onu ayağa qaldırmağa cəhd elədi. Dəvə əvvəlcə dal ayaqlarını yerə dirəyib ləngərlənə-ləngərlənə qalxmağa çalışdı. Təpəsiyenişə dayandığımdan, elə bildim, ordan gəlib yerə dəyəcəm. Ancaq barmaqlarımı yuna elə ilişdirmişdim ki, eger bir qüdrətli el məni göyə çəkə bilsəydi, dəvəni də özümle qaldıra bilərdim, yəni əlimi yundan qoparmaq elə müşkül iş idi. Dəvə tam

ayağa qalxanda isə sanki göyün üzünə çıxdım. Yer mənə ele uzaq görünürdü ki, qorxudan üreyim ağzıma gəldi. Axı, cəmi altı yaşım vardı hələ. Lakin qorxumu bürüzə vermək ağlımın ucundan da keçmədi. Çünki yaylağa gərdirdik. Bu cür səfəri qorxuyama deyishek olar? Səsimi udub cinqırıma da çıxarmadım. Əhad əmi bacırımı da o biri dəvənin belinə qoyub onu da ayağa qaldırdı, özü isə daha çox yükənlmiş dəvənin ovsarından çəko-çəko yaylağa qalxan daşı yolun tuşuna gətirdi. Atam bizi bərk-bərk tapşırın maşına mindi, onlar geri - şəhərə doğru, biz isə yaylağa yoli aldık. Əhad əmi dəvesi ilə qabaqda, biz onun ardınca astaca gərdirdik. Mən artıq qorxmurdum. Qorxum keçən kimi də dörd gözle ətrafa baxmağa, müşahidə aparmağa başladım. Hələ ki nənamın, Süsən nənanın danışıqları, təsvir etdikləri yaylaq mənzərəsindən əsər-əlamət görünürdü. Hər tərəf boz təpəliklər, adda-budda kollarıqardı. Sağ əldeki dərənin dibi ilə gün işığında gümsü kimi parıldayan nazik irmağ axır və yaqın ki, göle tökülürdü. Üzüyuxan daşlı çığıra ləngərlənə-ləngərlənə gedir, Sarı Əhadın zümzüməsini dinləyirdik:

Ağ dəvə düzde qaldı,

Neylim yar, neylim hey, neyliim..

Yükü Tebrizdə qaldı,

Ləli yaar, ləli yar, neylim, qız, neyliim..

Oğlanı dərd apardı,

Hey, heey, canım yar, ləli yar, neylim.

Dormanı qızda qaldı..

Ho-y-ye hey, canım yar, öldüm yar, neyliim..

Onun xırıtılı səsi hərdən dəvələrin ayağı altında qalan daşların çaqılıntısına qarşıb, dağın əbəd və əzəmətli sükutunu pozurdu. Arxadan Əhad əminin yanlarını bası-basaya yeriməsə baxır, onu multfilmərdə gördüyümü ayılara bənzədirdim. Gözləri gömögüydü, sifətinin rəngi mısı qalardı. Almacıq sümkürləri qabarıq, uzun və ucu xəncər kimi iti bıqları in əgzinin yanlarından çənəsinə doğru uzanırdı. Qarağul dərindən tikilmiş papağının tükləri bir neçə yerdən didilib-tökülmüş, ordan-burdan bozumaltı-qaramaltı lüksüz dəri görünürdü. Papağını gözünün üstünə basmış, iri alnını onun altında gizlətmışdi. Gen şalvarının balağını corabın içine salmış, iri qaloz geyinmişdi. Bu görkəmi ilə o, Don kazaklarını xatırladırdı.

Sarı Əhad Süsən nənanın ikinci əri idi. Onun birinci əri Hüseyn Hitlerin müharibəsindən gələndə ağır eşidirmisi - kontuziya almışın, sağ əli isə bilekdən yox imiş. Onun haqqında hamı deyirdi:

- Rəhmətlik qızıl kimi adam idi. Həlim, xoşxasiyyət. Hamının qayğısını çəkəndi. Heyf ki, züryəti olmadı, ham də dünəyən dəz köçdü.

Söhbət düşəndə Süsən nəna:

- Andıra qalmış müharibə ələdi, kişini o günə qoydu. Təzəcə evlənmişdik, dava düşdü. Getdi. Gələndə də yarıncam, - deyirdi.

Müharibədən gələndə dörd il sonra sonra esirlik həyatından başı pozulmuş, gecələri yatarmay Hüseyn əmi qəfilən vəfat etdi. Sarı Əhadla onun salam-ələykümü vaxtı. Qonşu imişlər. Sarı Əhadın birinci arvadı Gülcəmal Əhad əmi ilə heç vaxt dağa qalxmaz, bütün yayı evdə uşaqlar ilə qalardı. O, asta yerlişi, sifəti çəpər, pinti, öləndən iş gəlməyən, süfəz bir qadınmış. Dindirməsən, günlərlə əgzini açıb bir kəlmə danışmazmış. Adını eşidən ele bilərmiş, hansı diyanı gəzəlidi. Ancaq onda gəzəllikdən əsər-əlamət yox imiş. Uşaqların üst-başından kir-paşağ kötülərmiş. Süsən nəna isə tamam başqa idi. Sübünbülünə su daman, çox təmizkar, dadlı yeməkləri adla deyilən biri idi. Çox gözəl olmasa da, suyuşırın qadın idi. Əhad əminin arvadı Gülcəmal sonbeşik qız Səməngülü doğanda uşağ istə odu. Süsən

nənanın əri öləndən kimi il sonra camaat bir də baxır ki, Sarı Əhad onunla evlənib və ikinci dəfə evlənmək Əhad əmiyə düşür. Süsən nəna onun uşaqlarına baxır, yeməklərini bişirir, Gülcəmalın böyük qızları ilə bərabər evsiyin səliqə-sahmanna əl gəzdirir. Uşaqlar və Əhad kişi ailəliklə süfrə arxasında oturub dadlı yeməkləri yeməyi bundan sonra görürlər. Süsən nənanın Sarı Əhadın bir uşağı da olur. Ancaq tez - üç-dörd gün sonra ölü. Sonra onun heç övladı olmur. Səməngülü gözünü açandan Süsən nənanı ona kimi görür və ona "nəna" deyirdi. O da hər il Süsən nəna və atası Əhad kişi ilə yaylağa gərdirdi. Əhad əminin böyük qızları ailə qurmuşdular, o, yaylağa gəndə oğlanlarına onun qarımış bacısı Səbahət baxardı. Bəylik bacım evdə biləndə ki, Səməngülü də yaylaqdadır, çox sevindi. Çünki aramızda yeddi-səkkiz yaş fərq olsa da, onlar bir-biri ilə dost, rəfiqə kimi idilər...

Biz Sarı Əhadın zümzümələrini dinləyeyə yoxuşu çəkib burunu döküdü. Mən geyər qanlıb Qanlı gölə sarı baxdım, lakin o, artıq görünürdü. Göltün adı əvvəllər Sansu gölü imiş. Sonra erməni-müsləman davası vaxtı onun sahilində ermənilər bizim millətdən çoxlu adam öldürürlər. Yaylaqda dava xəbərinin eşidən camaat tələm-tələsik geyirə - evinə dönmək üçün olan-qalanını qabqabn dağdan üzüyenişə tökülüşür və ele göltün sahilində ermənilər onları haqlayır. O qəder insan qınb-tökürler ki göle, göltün rəngi qıpqırımı olur. O vaxtdan göltün adına Qanlı göl deməyə başlayırlar.

Burunu döndəndən sonra qarşımızda tam fərqli mənzərələr açıldı. Lap uzaqda əzəmətli ucalan və zirvəsi qarlı Keçəl dağ, onun sağ və sol əlində bir-birine söykənlən bızə boylanan, bir-birindən boyaq fərqli dağlar görünürdü. Yuxarı qaldıqda hava sərinleyir, üzüm və əllərim işüydüdü. Dağarası dərələrdə, döşlərdə o qəder cürbəcür çiçək bitmişdi ki, baxdıqca doymaq olmurdu. Ən çox da lələ. Birinci dəfə dağ lələsini - açıq-yasəmən və qırmızı rəngin qarışığına bənzəyən rəngli iri lələni onda gördüm. Səvincənd üreyim çirpınırdı. Tez qatmaq, bu çiçəklə çəmənlilikə doyuncu qaçıb-oyunmaq, əylənmək istəyirdim. Ancaq: "Bağban tələsər, arvad vaxtında yetişər", - məsəl burda ele yerinə düşürdü ki. Yol bitmək bilmir, dəvələr də yerləşinə haram qatmırdılar. Əhad əmi hərdən özünü özü çəkdiyi mayanın belinə atlib aşağı sallanan torbadan əldən bir də böyük və qılıçlı qara undan bişirilmiş çörək çıxarırdı. Hər dəvənin əgzinə birini qoyurdu. Həvəsləmə bir qınc olurdu. Çünki bu zaman vaxt uzandı, yaylağa qatmışımız gecikirdi. Həm də dəyələr dovsan əgzinə bənzər dodaqları ilə çöreyi əli ele şirir-şirir gəvəyləyirdilər ki, az qaldırım deyər, bir tikə də mənə verin.

Artıq ikinci dağı aşib Keçəl dağa qatxan çığıra düşmüşükdük. Hava o qəder təmiz və gözəl idi ki, sanki səmədan məmi bülür asılmışdı. Bir dəne də ağac yox idi. Ara-sıra kollarıq nazərə çarpır, hər tərəf iki-üç qarışıq otu sıx bitmiş, çiçəklərlə süslənmiş çəmənliliklərdi. Əhad əmi hərdən başını qaldırıb nəməmə baxır və öz-özünə:

- Şükür, deyəsən, bizdən ötdü. Səhər ele bildim, leysannıyax, - deyirdi. Bir azdan bınələri görünməyə başladı. Qara keçədən tikilən alaçıqlarla bərabər, hərbiçilər üçün nəzərdə tutulan bəzəntə materialdan iri çadırlar dikdiriləndə topa-topa görünürdü. Dağətiyi yastana çəatanda sol tərəfə də gözündə süfrə kimi açılan, maili, üzüyenişə sallanan və etəyə endikcə genişləndən düzənlidə bir-birindən aralı salınmış bınələri görmək o qəder heyranedicə və möhtəşəmdi ki. Bu cür zərivan dərüb üzüyenişə uzanan geniş düzənliliy sonralar Sarıbaba dağından baxanda gördüm. Dörd gözle hər tərəfi seyr edir, gördüklerini yaddaşına köçürürdüm. Mən ilk dəfə idi ki, hündürlükəndən - zirvədən aşağı baxırdım və o anda özümü bütün o dağların yiyəsi kimi hiss edirdim.

Biz yaylağa çatanda Süsən nəne sacda yuxa bışırırdı. Kərmə üstüsünün qoxusunu o dəqiqə aldım. Buralarda meşə olmadıqı üçün ancaq kərmə və nəzak yandırıldı. O, bizi görəndə yuxanı sacın üstündən götürüb qıraçdakıların üstünə qoydu və Əhəd emi ilə birlikdə dəvələri xırlatmağa başladı. Bacımı və mənə yer qoyub üzümədən öpdü, sonra yülkəri alaçağa dəşiməyə başladılar. Yorulmuşdum və heyecandan ölürdüm. Qarşıda mənə nə gözləyirdi? Burda günüm nəce keçəkdə? Həm de ele bil içimə bir qədar qorxu da vardı: burda kalı bilməmək, qəribəsək qorxusu.

Süsən nəne dərhal yemək tedarükünə başladı. Alaçağın ortasına saldıqı süfrəyə şor, pendir və nəhrə yağı, tezə yuxa, çolpa çığırtması qoydu. Berk acmışdıq. Ancaq əlimizi yeməyə uzatmağa çəkindirdik. Əhəd emi:

- A bala, yeməyinizi yeyin. Dədənizi göndərdiyini bir ay yesək, qurtarmaq. Utanmayın, burda utanmaq olmaz. - deyib bizi örləndirdi.

Yeməkdən sonra Süsən nəne yer dökəçəkler atıb:

- Yol gəlmisiz, bir az yatıb dıncəlin. - deyib üstümüzə salmaq üçün yükəndən bir böyük yorğan çıxardı. Yatmaq istəməsəm də, həm yorğun olduğum üçün, həm de dağın sərin havası vurdugundən, başımı yerə qoyan anda bal kimi şirin yuxuya getdim. Aylılanda artıq gün dönməyə, kölgələr uzanmağa başlamışdı. Cəld yerimdən qalxıb bayıra qaçdım. Kiçik səndəllərimi ayağıma keçirib malı düzənliklə üzüyənşə götürüldüm. Arxadan Süsən nənenin səsinə eşitdim:

- Booy, Allah, sən saxla, bu uşağa nooldu? A bala, yaz buzovu deyilsən ki, yavaş, yixilib ölərsən.

Onun sözləri ağzında qaldı. Qabaqdakı kiçik qayalıqları hərənib sola dolaylanaraq düzənliyi ayaqlarına doladı. O tərəf-bu tərəfə o qədar qaçdım ki, nəfəsdən kəsildim. Yə qadıqca hiss edirdim ki, ayaqlarım yerə dəyir. Heçqətən, dəymirdi. Həmin anda Tanrının yaratdığına baxıb fərəhə gülməsəyidini hiss edirdim. Arxası üstə uzanıb səməyə tamaşa etməyə başladım, bir az dincimi alıb nəfəsimi dərdikdən sonra durub bitən çiçəkləri qoxlamağa, bir-bir oxşamağa, nəzərdən keçirməyə başladım. Çəmənlik əvan rəngləri toxunmuş böyük, gözəl xalya bənzeyirdi. Göz işlədikdə əvan genişlikdə bol-bol açmış lalelər, qantəpərlər, soğangülü və dağ qərənilfilləri, saxım-saxım, buta-buta, püsüllü, alını bilmədiyim qırması, sarı, bənövşəyi çiçəklər göz oxşayırdı. Başım üzərinde buludlar sıxlaşmağa başladı və üsüdüyümü hiss etdim. Qəfildən içim bir qorxu бүürdü, alaqlara tərəf yüyürdüm. Öz alaçığımızı yaxın üç-dörd iri sal daş vardı, sakit təbiətli, xasiyyətə mötədil bəcinə və Səməngül quramadən seliqə ilə tikilmiş əlvən rəngli dökəçələr üzərinə oturub söhbət edirdi. Gördüklerim mənə nağıl kimi gəlirdi. Xatirələrinin ağızlasına yenice qədəm qoyduğum yaylaq həyatı nə qədar əyləncəli və gözəl olsa da, axşam düşməyə başlayanda qəribəsəmə, evimizdən, anamdan ötrü dərnamğa başladım.

Gəcə yarısı dəşətli gurultuya yuxudan ayıldım. Corxudan az gələ bacımın qarnına gircəkdim. Göy ələ guruldayırdı ki, sanki dağlar uçulub tökülecəkd. Alaçağı döyəcləyən yağış damlalarının səsi gəlirdi. Yan-yörəməzəndən axan suyun şınlıtması aydın eşidirdim. Tez-tez idirəm çaxır, alaçağın qapısının yanqlarından işığı gözümlə dəşürdü. Mən ağlamağa başladım. Səməngül mənə ucaqlayıb:

- Corxma, burda nə var ki, bizim alaçaq qara kəpədən. Ona görə də idirəm keçirmir. Dağda əsas qorxu bundandı - idirəm vürmasından. Yan-yörəməzəndə də dedəm dərin arx qazıb, gələn su ordan axıb gədir. - dedi.

Onun arxayın danışığından bir az örləndim. Bacımın qolunu ucaqlayıb ona qışıldım. Qaranlığın içindən Sərt Əhədin səsi gəlirdi:

- Andıra qalma səni. Ələ bilirdim, ötüb keçib. Dəmə, hərənib bir də qayıd. Heyvana ziyannıq olmasa yaxşıdı.

Səher oyanan kimi, cəld bayıra qaçdım. Düz-dünya par-par yanırı.

Süsən nəne sağına getmişdi. Səməngül bacımın çay tedarükü görüşdü. Onları danışığında başa düşdüm ki, bu gün qızlarla Südü bulaq tərəfə gəzməyə gedəcəklər. Səbirsizliklə yola düşəcəyimiz saatı gözləyirdim. Səməngül bir neçə yumurta qaynadıb çantaya qoydu. Sonra yuxa arasına bal yaxıb üst-üstə ötdü. Bir azdan qızlar bizi çağırdılar, yola düşdük. Böyük çəmənliyi keçib qarşıda görünən qayalıqlardan sola burularaq bızdən aralı iki tapanın arası ilə dəryəyə endik. Qızlar yol uzunu tikəni toppuzlardan yığır, tikanlarını təmizliyib içindəki fındıq boyda yaşıl kürcəyi ağızlarına atırdılar. Mən də onlara qoşuldum. Onlar həm də rast gəldikcə daşların arasından tapdıqları və çoxu qaramtıl rəngdə olan dəvəgözü - obdianı ciblərinə yığırdılar. Bir azdan bulağa çatdıq. Adını eşidəndə ələ bilməydim ki, bulağın suyu südlə qarşış axır. Lakin su göz yaş kimi dəmurdurı idi, gənc hərədən üzündə ağ ləkələr görünürdü. Deyirdilər ki, suyun axıb gəldiyi yataqda, yorğun, ağ süxurlar var, ondan ola bilər. Qızlar ətrafa dağılıb quzuqulağı, qarxubugum, xınclovuz yığımağa başladılar. Mən ancaq tikəni toppuz yığır, təmizləyib yeyirdim.

Günortadan sonra, ordakların dili ilə desək, "oba"-nı gəzməyə başladım. Yan-yörəməzəndə olan alaçağın ötüb əks tərəfə gedəndə qəfletən yerimdə donub qaldım: obanı düz ortasından uzununa yarı bölen enli bir bataqlıq zolağı uzanıb gədirirdi. Eni on beş-yirmi metr olan bataqlıqdan keçmək üçün sanki ələ düzülüş kimi təbil şəkildə özlü yerə təkniə dirənən iri sal daşlar vardı. Bataqlığın o tərəfinə Aşağı oba, bu tərəfinə işe Yuxan oba deyirdilər. Sonralar o bataqlıq haqqında çoxlu rəvayətlər eşitdim: kiminə əyləyi yüküldəli batıb, təkce qulaqları görünürmüş, Səməndən bir çəşəng kəşəyi batıb orda, Əlişin qardaşı gəcə keçmək istəyib, bürdəyib yixilib, camaat həyatına gələncədən gec olub və s. Cin demirdən qorxan kimi o bataqlıqdan qorxdum. Heç yaxınına da getmədim. Obanın yaxınlığındakı qəribə sahələrdə işe bərk, qranit daşlardan seliqə ilə yonulub düzəldilmiş və ora-bura səpələnməyi iri qoyun fiqurları vardı. Onları bu hündür dağlarda kim və nə vaxt düzəltdiyi, nə üçün bir belə qoxdu? - deyə düşündür, hərəsinin ağzi bir səmtə baxan, bəzisi ayaqüstə, bəzisi yuxılı heykəllərin üzərinə oturub at kimi "çapırdım". Onların tarixinin min illərə gedib çəkdiyi deyirdilər.

Həmin gün qızlar mənə daş xınası göstərdilər. Geniş açılmış ələ kimi düzənlikdə qabara bənözəyən tala-tala alaçaq qayalıqlarda mənə bənzər yaşıl, qaramtıl, bozumlu rəngli daş xınası əmələ gəlmişdi. Onları üzərinə azacıq su töküb isladı, kiçik daşla sürüb həll edirdim. Orda qaldığım müddətdə bir gün ölmədi ki, kiçik, aqı barmaqlarında daş xınası yaxmayım. O xınanın iyı, ətri ində də burnumdadır. Bəzən xına qoyub alaçağa qayıdanda yemək vaxtına düşür, qızlar və Süsən nəne nə qədar təkli etsələr də, əlimin xınasını yumur, qurumasını gözləyirdim. Bu vaxt ən çox Süsən nənenin qanı qaralır:

- Bu qız gedəncən ətinə bir damcı su səyirtmədi, ayaqüstə ikilik taxtı kimi gəzir. - deyirdi.

Əhəd emi işe:

- Balama qurban, eybi yox, xınan quruyar, sonra yeməyini yeyərsən, - deyir və arvadına, qızlara müraqəzələ, - bu uşağın payını saxlayın, sonra verin, yesin, - deyərək mənə haç qazandırır, hər nazımla öynəyir.

O çəmənliklərdə böcəklərlə oynadıqım, kəpənlərlə uçduğum anlarda barmaqları daş xınası ilə qıpırmızı boyanmış, hər gün başında çiçəklərdən

çələng hörmüş halda doləşanda özümü təbietin, o dağların bir parçası kimi hiss edir, ruhumu doyururum, qarnımı doyurmaq ağılıma da gəlirdi.

Maraqlı hadisələr gecələr başladı. Aşağı obanın cavanları yığıb Yuxarı obanın cavanları ilə oyun təşkil edir, eylinirlər. Cavan oğlanlar qız paltarı, qızlar isə oğlan paltarı geyinib, əllərində kəmərdən düzəldilmiş uzun məşəllər, obanın kənarında meydançada çalınan qarmon və zamanın səsinə rəqs edir, min cür oyundan çıxırdılar. Burada tamaşaçılar da çoxdu. Səməngül də atasının gen şalvarını və boz penceyini geymiş, uzun, xurmayı saçlarını qarağül papağın içində gizlətmişdi. Onu papağından hamı tanıya bilərdi. Oynayanlar içərisində Səməngülə hamıdan gözəl və qaydasında rəqs edirdi. Kişi rəqsinə o qədər maharetlə və ələ hərəkətlərlə edirdi ki, hamı ləlav vurub əl çalmaqda başladı. Aşağı obadan olan və qadın paltarı geyinmiş biri oraltığı düşüb onunla rəqs əyləndirə digərləri də onlara qoşuldu. Mən dörd gözle tamaşa edir, bacımın əlini isə buraxmırdım. Bacım həvəslənib oynayanlara qoşuldu və əlindəki məşəl mənə verdi. Birdən qadın paltarı geyərək Səməngülə rəqs edən oğlanın onun əlindən tütüb kənarə - qaranlıqda çəkib apardığını gördüm. Cəld, əlimdə məşəl, camaatı yarıb o sətme qaçdım. Xatadan olan kimi, məşəl əlimdə sondu. Ancaq onların getməyi səmti gözdən qoyurdum. Adam boyundan bir az hündür olan topa qayalıqlara çatanda həmin oğlanın Səməngülün əlindən tutaraq:

- Ölürem səndən ötrü. Razılığın ver, dedəməli elçi göndərim. Onsuz da sən mənimsən. Başqa birinə razılığın versən, kəkilə də öldürərəm, - dediyini eşitdim.

Yerimdə donub qaldım. Hansı səmtə gedəcəyimi kəsdirə bilmədim. Səməngül oğlanın əlindən qurtarıb oynayanlara tərəf qaçanda mən də onun ardınca götürüldüm. Səməngül mənim onları gördüyümü bilmədi. Bir azdan oynayanlar yorulub dağılırdılar.

Səhəri günü Süsən nəyə səhər yeməyindən sonra:

- A qızlar, bu gün xalçaları yumağa gedəcəyik, - dedi.

- Nəyə, yundan da götürək, - deyə Səməngül diləndi. - Buranın suyu yaxşıdır, yunu təmiz əlyir. Evə arxayın gəderik.

- Bu gün xalçaları ancaq çaldıracağ, - deyə Süsən nəyə etiraz etdi.

Biz xalçaları qoğlтуumuzda vurub Aşağı obaya tərəf gedəndə qorxudan zəhrim yarandı. Bataqlığı keçib o tərəfə - dəreyə enməli dolacaq. Süsən nəyə və Səməngül daşların üstü ilə o tərəf-tərəfə neçə dəfə keçib mənə arxayın saldırlar. Axır ki, əsə-əsə bataqlığı keçdim. Ayağımın altındakı daşlar çox möhkəm idi. Xeyli ürkəkəndim. Dəreyə enəndə gözələrimə inanmadım. Dərənin dibi ilə gur suyu dumduzdu qay axırdı. Maraqlı bu idi ki, çayın yatağı və kənarları dümdüz, ırıl səl daşlardan ibarətli. Sanki əl ilə yonulub düzəldilmişdi. Buna görə də su ələ ləl, dinməz axırdı ki, sesi çıxmırdı. İki qadın həvəslə islanmış yunu daşın üzərində taxta toxancla döyür, biri də su daşıyıb töküürdü. Süsən nəyə və Səməngül xalçaları suda idədik daşların üzərinə sərdilər. Sabunlayıb su təkərkə köptüləndirir, demir qapaqla sürtürüdürlər. Bacım da həvəslə onlara kömək edirdi. Səməngül donunun ətəyini belinə bağladıqı kəməre taxmış, ağı, qəşəng ayaqları, baldırları tamam çəcdə qalmışdı. Onlar işlərini bitirdilər və Səməngül ətrafı nəzərdən keçirib heç kim olmadığına əmin olduqdan sonra birdən bütün paltarlarını soyunub suyun dərini yerinə cürdü. Süsən nəyə həyəcanla:

- A batmamış, soyuqluyub öləsən, qızımızın? - desə də, Səməngül suyu həvəslə şəppildə-şəppildə yuyurur, herdən suyu uzanıb gözlerini yuyurdu. Bu anda onun gözüyümlü və gülüməyən sifəti, döşləri sudan

çöldə qalır. Mən utandığımdan nəhərdə orda qalmadım, dərənin qarşına qıxıb lap uzaqlara baxmağa, ətrafı nəzərdən keçirməyə başladım. Birdən bir oğlanın daşların arasına sıçıb Səməngülə baxdığını gördüm. Oğlan mənə görəndə əllik kimi yerindən sıçırab obaya sən qaçdı. Günəh iş tutmuş kimi, pis olmuşdu. Onun Səməngülə baxmasında mürdar, iyrenc və natəmiz bir şey hiss etdim. Yəne də bunu heç kime demədim.

Xalçaların suyu çəkiləndən sonra getrib alağın yanındakı daşların üzərinə sərdilər. Gecə yəne dəhşətli göy gurultusuna yuxudan oyandım. Süsən nəyə deylinə-deylinə:

- İnsəfi kəsilməmiş qoymadı ki, xalçalar qoruyur, - deyib bayıra çıxdı. Bacım da onun arxasınca qıxanda mən də qoruxmadan onunla bərabər getdim. Yağı hələ başlamamışdı. Süsən nəyə və bacım hərsi bir xalçanı bürmələyib götürərək içəri girdilər, onların ardınca qaaytmaq istəyəndə çaxan şimşəyin işığında alağcandan bir az kənarda Səməngülə qucaqlamış həmin oğlanı gördüm. Səməngülün açılmış ağappaq sinesi çəzürdü. Saçları dağılmış halda küreyinə tökülmüşdü. Şimşəyin işığında o, cəzibəli və çox qəşəng görünürdü. Təz içəri qaçıb yerimə girdim. Əhəd əmi alağcıda yox idi. Qarovul çəkmək növbəsi ona çatdıqandan, yəpincisini götürüb dəveləri ilə bərabər, ağılları yanına getmişdi. Süsən nəyə və bacım növbəti dəfə qoğlтуularında nəm xalı çirli Səməngülə birlikdə girdilər. Onun çöldə evin adamına necə qoşulduğu ələ həmin gecə kimi mənə qaranlıq qaldı.

Səhər Sarı Əhədin səsinə oyandım:

- Maadiyə heeye, xıxxx, xı. Beyzoy, Beyzoooy, xxx, hoyya, xxx.

Əhəd əmi dəvelərinə getmişdi. Süsən nəyəy:

- A Süsəngül (o, Səməngülün adına uyğunlaşdırıb arvadına bəzən: "Süsəngül", - deyə müraciət edirdi), gürnortadan sonra uşaqlar getsin, aşağıdan - Qıvrəyin obasının aldağımızı gəlsinlər, - dedi.

Mənim zəhrim yarandı. Demək, "uşaqlar" deyəndə, mən də nəzərdə tutur. Yəne dəvaya minəcəyimi düşündənə qanıma qaraldı. Ancaq hələ güntortaya çox vardı. Dəvelər alağcıda yaxın bir yerdə yatmışdırlar. Asta-astı gövşəyirdilər. Əhəd əminin əzizlədiyi nərini - Beyzoy adlı dəvənin ağzını yanları tüpürçəkə doldu idi. Səməngül Süsən nəyə ilə birgə nəm xalları yəne daşların üzərinə sərdi: Beyzoy daşlara yaxın yətdiği üçün o, deyilməyə başladı və əlindəki çubuqla dəvəni vurub sürünə-sürünə o tərəfə çəkilməsin istədi. Gözünə döndüyüm Beyzoy üzünü Səməngülə tərəf çevirib ağzınıki bütün tüpürçəyi onun üzünə tüpürdü. Mən əvvəlcə qorxdum, sonra sifəti tüpürçəkə görünməz oldu Səməngülə baxanda uğunub getdim. Təbəkə kimi o tərəf-tərəfə qaçır, güllür, qışqırır, içimdə ələ sevinirdim ki:

- Oooox, oox, yaxşı oldu, əcab oldu, lap yerində oldu. Sən gecələr qıxıb o gədə ilə görüşməyirdin, dədənin dəvəsi də sənə o günə qoymayırdı, - deyə düşürün, qıças almış kimi, şadlığımdan atılıb-düşürdüm.

Süsən nəyə evə qaçıb səhəngi getirdi. Səməngül üzünü yuyandan sonra ağacı götürüb dəvəni vurmaq istədi. Əhəd əmi və Süsən nəyə qoymadılar:

- A bala, dəvəyən zarafat olmaz. Bə yadına gəlmişmi, bax, bu Beyzoyun üstündə Maadiyə gecə təkəmənin bir yekə kişisini öldürdü. Əlinə günəş günəş aldax.

Maraq mənə bürdü:

- Əhəd əmi, kimi öldürdü, niyə öldürdü? Beyzoya neyləmişdilər ki? - deyə dalbadal suallar yağdırmağa başladım.

- Təkəmədə tanışların dostlarını çoxdu, - deyə Əhəd əmi sözə başlayanda papağını təpəsinə tərəf itələdi. Alın ağ, sifəti qıpqırmızı idi və ələ qərbə görmək aldı ki, tanımadığım bir adamı sanki. - Bir dəfə Muşoy oğlu

Cəbəyli mən şəhərə gedəndə tapşırıd ki, ona bir kisə kışmış alım. On dörd uşağı vardı. Kışmışı alıb getirdim. O, bildirdi ki, həmin günü gələjəm, malının dalınca gəlmişdi. Çoxlu qonaqım vardı, söhbətledix, geję düdüdü. Alaçığda yer olmadığı üçün Cəbəyli yapınıncısı götürüb alaçığın yanında yatmağa getdi. Bir döşək verdik, altına salıb yapınıncıya bürünərək yatdı. Yükünü də yanına qoymuşdu. Madiyəni xıxladıb dizini bağlamışım. Beyöz balaca idi. Geję kışmışın iyini alıb, gəlib kişəni dağıtmış, kışmışdan yemişdi. Cəbəyli də, eləmə tənbellik, dəyənəyini qapıb Beyzoya möhkəm çəkmışdi. Səsinə qıxdıx, kişini sakitləşdirdik, kışmışın qalanını yığdırıb alaçığa getirdik. Şəhərə yaxın Cəbəyilin bağırtısı obanı başına götürdü. Bax, həmin bu Madiyə dizin-dizin sürünüb Cəbəyilin sinesinə çökmüşdü. Balasını gözü qabağında döydüyü üçün qisasını almağ istemişdi. Qarnının altına girib dəveni qaldırdım, kişini sürüb yığdırıb qıxdırdıq. Qabırğaları çırılmış, ağı ciyəri zadələnmişdi. Ağzından çax gəlirdi. Qiyamət başına qopdu ələ bil. Dedim, öləcək, dam dolusu uşaqları yetim qalacaq. Bir yaxşı arvanam vardı (birhürgüclü və ikihürgüclü dövədən törəyən), onu qurban dedim. İncəvara, kişi sağaldı, arvanamı təsməyə qoymadı. Dedi, ver özümə. Verdim, getdi. Bir yekə qannan qurtardı.

Məni ən çox təəccübləndirən Əhəd əminin o boyda dəveni qaldıra bilməsi idi. Birinci dəfə görmüşəm kimi, öldən yuxarı ona diqqətə baxdım. İri əlləri, yoğun barmaqları bərkibük bəlir-kütür olmuşdu, tünd yaşıl rəngli atlas parçadan ikiqat tikilmiş qurşaq külünə çal sanmışıdı, enli çiyinləri, tökmə bədəni ilə bu adam mənə yenilməz cəngavər kimi görünürdü.

- Əhəd əmi, bəs Madiyəyə bir şey eləmədiz? Cəzalandırmadıq?

- Yox, a bala, nə cəza? Madiyə mənim ocağımın bini-bərəketidi. Bu ətrafda onun kimi maya yoxdu. Balaları da özü kimi xasdi. Bax, bu Beyöz köşək vaxtı bir az sısqı idi. Deyirdilər ki, yaqın, cinsi qarışır. Ancaq mən bildirdim ki, onnan qəşəng bir buğul olacaq, - dedi.

- Biğir nədi, Əhəd əmi? - sual dolu nəzərləri mənə ona dikdim.

Mənim hər şeylə maraqlanmağım Əhəd əminin xoşuna gəlirdi. Suallarıma həvəslə cavab verirdi:

- Biğir, a keç qız, ikihürgüclü dəvanın erkəyinə deyilir, - dedi.

Əhəd əminin dəvələrdə ad qoyması da mənə təəccüblü gəlirdi. Sonra öyrəndim ki, bu ətrafda dəvəsinə ad qoyan ələ təkcə Əhəd əmidir. O biri dəvəsinin adı Xanzoy idi. Bunu eşidəndə gülməkdən öldüm və:

- Əhəd əmi, Madiyənin adını gərək Madiyə yox, Şahzoy qoyaydız, - deyib uğundum. Bacım mənə baxıb gözünü ağardı, göz-qaş edir, susmağıma işarə edirdi. Mən isə:

- Beyöz, Xanzoy, Şahzoy, - deyə-deyə atılıb-düşürdüm.

Əhəd əmi biğaltı gülməsinüb:

- A keç qız, sən, dəyəsən, pişik başı bəzəyəsən axı, - dedi, - gəl sənə bir şey de danışım. Dəvəmə ad qoymasaydım, indi heç Beyöz yox idi.

Yeni bir hekayə dinləmək istəyi şifliymi unudurdur. Daşın üstünə çox araqlar ayaqlarını sallayıb yelleməyə başladım. Əhəd əminin səsinin ahəngindən maraqlı bir şey danışacağına əmindim.

-Bir dəfə aşağı obalara - tərəkəmələre heyvanları çünün daş üz getirməyə getmişdim. Bizim obadan yuxarı yastanlarda görmüşdüüm haa, iri, sal duzlar, heyvanların yalması üçün duzlağa qoyduylardımm, bax, onnan, Gejəyə düşdüyüm üçün ora qalası oldum. Madiyəni xıxladıb dizini bağladım, Beyöz da yanında idi. Tərəkəmə uşaqlarını Beyözə gözdü düşür. Araya alıb aparır, obadan kənar ağıla salırlar. Təzədən durdum, gözümü, Beyöz yoxdu. Nə illah elədim, boynuna alan olmadı: "Burda yoxdu, bizlik deyil," - deyib

durdular. Hündür bir daşın üstünə çıxıb elimi qulağımın dibinə verdim, var güljümən dörd tərəfə: "Beyzooy, Beyzooy, heey, Beyzooy", - deyib çəgirdim. Burunun o tərəfinə, tərəkəmənin ağıllınan bir anıqırmaq elədi ki, gəl görəsən. Astaca gedib ağılı açdı, Beyzoy çıxarıb getirdim. Onnan sonra taa onnaran "salaməleyküm" eləmədim. Etibarları sıxıq çıxdı. Ancaq başqa obalarda yaxşı, etibarlı tərəkəmə dostların var. Bel bağlamaq olur.

Bundan sonra mən bir daha Əhəd əminin dəvələrinin adına lağ eləmədim.

Günortadan sonra Əhəd əmi Beyzoya götürüb:

- Mən yuxarılara - kürd Əhədlinə obasına gedəjəm. İşim yer. Uşaqlar getsin, Qivreyin obasının dediklərini gətirsin, - deyib getdi.

Bu vaxt bacımın özünə baxdım. Sifəti qıpqırmızı idi, alışıb-yanırdı. Süsən nəne əlini onun alınna qoymadı:

- Bay, evin tikilsin, sənin qızdırman var, bala. Allah, sən kömək ol, amanat uşaxdı, - deyib əl-ayağa düşdü. Bacıma yer saldı. Çay dəmliyə çürbəcür mürəbbə, otar getdi. Mənim qanım bərk qaralmışdı. Həy bacımın xəstələnməyinə görə, həm də ələ düşmüşümdüm ki, Səməngüllə bacım geder, mən qəlmə. Uzaq yolu dəvə ilə getməkdən canım qurtarar. Ancaq indi artıq çixış yolum qalmamışdı.

Səməngül və mən Madiyə ilə yola çıxdıq. O, qabaqda, mən isə arxasında tərəkəmə üzəşəyib - bataqlığın yeni ilə uzanan çığırla Əhəd əmi deydi obaya sallandıq. Bataqlığı o tərəfə keçməyimiz üçün sevindim. Həmin oba o qədar də uzaq deyilmiş. Çünki burunu dönan kimi uzaqdan qaralan alaçaqları göstərən Səməngül:

- Bax, ora gedəsiyik. Qivreyin obası odu, - dedi.

Obaya - üzünəyic gedən yol əşğıllarda enlənirdi, yeni ordan fayton və ya araba ilə, yük maşını ilə də getmək olardı. Mənzil başına bir az qalmış, yolun üstündə iri bir çuq ağac görünürdü. Mənim ağzım ətrafa əylidiyinə ağaca necə yaxınlaşdığımı bilmədim. Səməngül onun altından keçəndə yoldı və mənı bəqərdar etməyi unuttu. O əyilən kimi düz boğazıma dirənlən dəvəni dayanmış çuq ağacının budağının görün ədan əlimi Səməngülün belindən boşlayıb budaqdan yayıpıdım. Dəvə və Səməngül altından çəyib getdilər, budaqdan sallaşa qaldım. Elə cikke çəkdim ki, qışqırtıma onnan yaxınlığında quzu otaran cavan uşaqlar dönüb baxdılar. Bir-kisi bizə sarı qaçmağa başladı. Ələ bu vaxt sanki yerin dibindən çıxan bir atlı güllə kimi mənə tərəf cürub ayaqlarımdan yarıpıdı:

- Əlini burax, səni tutmuşam, qorxma, yıxılmağa qoymaram, - deyib mənə astaca silkəyib, əlimi budaqdan qoparmağa çalışırdı. Ancaq əllərim kəlbətin kimi bir-birinə kəçmiş, budaqdan ələ yapışmışım ki, yıxılmaq qorxusundan çəməq istəmərdim. Həmin adam əlimi birtəhər budaqdan qoparıb mənə qucağına götürərək birtəhər Madiyəyə sarı getdi və Səməngülün tərkinə qoydu. Madiyə dəyanıb gözəyləyirdi, heç qımlıdanmırdı da. Bu vaxt o adamın Səməngül çayda cımerkan ona baxan oğlan olduğunu tanıdım. O, gəydimir bir ata minmişdi. At sanki nağıllardakı kimi, ələ oduşmuş, oynaq və yaraşılıq idi ki... Mənim gözümədən düşən həmin oğlan atın üstündə çox fərqli: gözəl görünürdü. Dümdüz, qaqqara saçları gözünün önünə tükülmüşdü. Bu dağlarda gün keçiriləndə xas olaraq yanaqları qıpqırmızı idi. Madiyənin ikiqat düzülüşü kırıqları kimi sımsax kırıqların əhatə etdiyi gözəli qəşəng və işıqlı idi. Əyninə bu köynək və dəridən çuqəz gödəkçə geymişdi, kəmərləndən asılan qıncın qəməsinin bəzəkli dəstəyi görünürdü. Gülmüşər gözələri Səməngüllə dikmiş, Səməngülü də ona baxıb gülmüşeyirdi. Onlar beləcə bir an baxışdıqdan sonra Səməngül:

- Sağ ol, Mərdan, - dedi.

Hər şey tərsinə dönmüşdü. Xoşum gəlməyən, haqqında ikrahla düşündüyüm adam indi məni xilas edən qəhrəmana çevrilmişdi.

Biz Qıvrəyin obasından tez qaıytdıq. Alaçıqına getdiyimiz adam - Qıvrəyin arvadı Münəvver nə qədər təkid edəldisə, Səməngül çay-çörəyə qalmadı. Mən hiss etdim ki, Mərdana görə orda ləngimədə. Alaçıqımızı - üst-üstə yığılıb kipi bağlanmış bəxş ədəd hazırlı metal derisini götürüb qaıytdıq. Həmin qoz ağacını keçib obaya qalxan döşə çatanda Mərdanın atı cəmənlilə buraxıb böyrü üstə uzandıqını gördüm. Bizə görün kimi cəld qalxıb yohərə atıldı, atı muşqurub yanımızda o tərəf-bu tərəfə sayırtıma başladı. Səməngül Mərdana baxıb için-için güür, alınna, gözünün üstünə tökülmüş şabalıdı, qıvrıcı saçlarını barmaqları ilə yana daraqlayıb, telləri yənə ters, şıltaq uşaq kimi gözünün üstündə oynamağa başlayırdı. Bu göydəmir atlı oğlanın Səməngülün çılaq bədəninə baxmağını tamam unutmusdum. Bütün ətrafımızı sevgi, məhəbbət hələsi bürümüşdü.

Biz Aşağı obanın qeşərinə çatanda Mərdan bir anda atını oynadıb yox oldu. Evə gələn kimi bacımın yanına qaçdım. Bərk yuxuya getmişdi.

- Oyatma, kəklikotu, qantəpər içirdim, təriyyə. Qoy yatsın, oyananda əvvəlkinəndə də yaxşı olacaq, - deyə Süsən nənə məni xəbərdar etdi.

Səhər oyananda yorğanın altında uşuduyumdu hiss etdim. Mənə də alaqlarındı idi. Alaçıqdan bayıra çıxanda səz dumanın hər yeri bürüdüyünü gördüm. Göz gözü görmürdü. Sanki bütün dünya qaldığımız bu alaçıqdan ibarətdi. İçinə bir sıxıntı çöküdü. Alaçıqdan bir az o yana Səməngül və Süsən nənənin səsi gəlirdi. Əhəd əmi yənə yox idi. Onlar içəri mübahisə edə-ədə girdilər.

-Nənə, vallah, ayının firsət aradıqı havadı. Elə qabaqını kim çıxsaxsa, qapazılıb aparacaq, - deyə Səməngül yarızaradət-yarıncıdı dedi.

-Yox əşi, daha o vaxtlar keçdi. Hamının tüfəngi var. Obə də doludu itnən. Kimə neyləyəcək ayı? - Süsən nənə cavab verdi.

Səməngül birdən qaçanaq çəkib:

-Nənə, birdən bir şorğözü gəldi, səni qoltuğuna vurub apardı, özünə arvad elədi, əlin hara qatacaq? - deyə bi-bic Süsən nənəyə baxdı.

-A xatakar, mənim qorxum yoxdu, ələyim ələnik, xəlbirəm göydə firanır. Həm də, kişim çən eliyər. Sən özünnən çox. Cavan, qeşəng qızsan. Səndən kim keçər? Həndə qala, ayı ola, - deyib ona satışdı.

Söhbətin məğzini sonra anladım. Dağdaqların arasında gəzən rəvayətlərə görə, Onu da öyrəndim ki, ayı çox vaxt dumanın havada ova çıxır. Külək ona tərəf əsəndə itlər ayının qoxusunu ala bilərlər. Qəfil dumandan çəxib heyvanları qoltuğuna vurub aparır.

- Süsən nənə, uşaqları da aparır ayı? - deyə qorxudan iri açılmış gözlerimi ona dikdim.

Arvad birdən əlini əlinə vurub:

- Ayı səni neyləyəcək? Dişə dəyəsi bir şey var səndə? Ələngə gəldin, ələngə də gedəcəksən evinizə. Gör bacın nəcə əməlləşib. Yanacağı qırmızıxıl gəlib. Sən daıça kimi ora-bura qaçmıxdan başqa bir şey bilərsən. Yədiyin də üzünə çıxmır, -Nənə deyə satışaraq güldü. Həm də məni qorxudan çıxarmaq istədi. Ürəyim sıxıldı, süfrənim qırağındə otmuşduq, tez ayagımın birini kənarə uzadıb istə şalvarımı yuxarı çəkərək ayağıma baxdım, sonra qolumu çırmadım. İksisi də çöp kimi idi. Onların üçü də uğunub getdilər. Ayının məni bəyənib aparmayacağına düşübnm bir az toxtadım. Ancaq həmdə pərt olmuşdum. Özümə sız verdim ki, çox yeyib kökələcəm, mənə ələngə se deməsinlər.

Üç gün evdən bayıra çıxa bilmədik. Duman çəkilərkə bilmirdi. Əhəd əmi: - Tufan olmağındansa, duman olmağı yaxşıdır. Nə qədər davam etsə də, çəkilib gədəjek, - deyirdi.

Eşitdim ki, burda ələ güclü tufanlar olub, alaçıqları götürüb aparıb. Hətta inəkleri də apararaq uzaqlara fırladı. O üç günü təzak sobasının yanında oturub Süsən nənə və Əhəd əminin maraqlı söhbətlərinə qulaq asdım. Əhəd əmi tufanla bağlı bir əhvalat danışdı:

- Bir dəfə Əhmədgilnən yaylağa gəlirdik. Kürd Əhmədın oğlu Şərif Səməngülden iki yaş böyükdü, bunlar lap uşaq idilər. Qanlı gölün yanında ikisini də götürüb həresini təvənin belində mitli yığıdığımız məfrəşin bir gözüne - miltillər üstünə qoyduq. Tufan bizi yolda həxlədi, özümü dəldayda verib qayaların arasında güclə bənd aldım. İndiyəcən o cür güclü tufan görməmişəm. Dəvənin ovsarını əlimdə möhkəm saxlasam da, birdən əlmlən çıxdı. Tufanann gözümü açıb bir yərə baxa bilmir, dəldəldəndən yerdən çıxa bilmirdim. Əlim yerdən-göydən üzülüdü. Bircə Mədiyinin hünerinə güvənir, etibar edirdim. Onda gözüm səqdi ki, Mədiyə özü çöküb yərə, dizin-dizin qayaların arasına sürünür ki, külək uşaqları məfrəşdən götürüb aparmasın. Birtəhər məfrəşərdin ağzını büzüb bağladım, tufan yavaş-yavaş sonra sağ-salamat gəlib çıxdı.

Obə cavanları Əhəd əminin nöbəsinə çəkədlir, dumanda onu qoyun hərləməyə, ağıllara bax çəkəməyə qoymadılar neçə gün. Onda hiss etdim ki, Əhəd əminin bu obada nüfuzu, hörməti böyükdü. Alaçıqda dustaq qaldığımızız bu üç gündə mənim diqqətim çəken bir şey də vardı: Əhəd əminin Süsən nənəyə münasibəti. O, arvadına ən çox: "A xatun" - deyə müraciət edirdi. O qədər qayğıkeşlikə, o qədər sevgi və hörmətlə yanaşırdı ki Süsən nənəyə. Bunu əvvəlcə heç hiss etməmişdim. Samovarı özü qaynadır, çayı da özü dəmləyib süzdür. Aşxam döşəkləri yükdən özü daşıyib getirir, səhər yənə yükə qaldrınır. Süsən nənə də erinə nazlanır:

-A Sarı, qoz özüm eliyəyəm. Sən otur, ancaq əlinə firsət keçib, bir dincəl, - deyib onu ezizlərdi.

Dumanlı gündə mənim üçün ən dəhşətli problem zəruri ehtiyac üçün alaçıqdan bayıra çıxmaq olmuşdu. Bacıma və Səməngülə dirənb ikisini də mənimlə gətirməsin istəyirdim. Onlar bəzən əsəbiləşir, mənimlə gətmək istəmirdilər. Ayının qorxusu canına ələ çökmüşdü ki, bir ay yadından çıxmırdı. Və bir dəfə alaçıqda qayıtdanda menden bir az aralı səz dumanın içindən gələn camış manqırtısına bənzər boğuz səz eşitdim. Özümü güllə kimi alaçığa salaraq:

- Süsən nənə, ayı var, ayı! Düz alaçıqın yanına gəlib! Az qalrdı məni aparım! Özüm gördüm, səsin eşitdim! - deyə qışırmağa başladım. Bir haray-heşir salmışdım ki, gəl gərəsən. Ancaq onların heç vecinə də olmadı.

Süsən nənə:

- Sən ələ bilərsən, səz alaçığa gəlmir? O səzi bəz də eşitdik. Əhəd babayın dəvəsinin,səsidə, a bala. Bu ayının qorxusu səzi birtəhər eliyəjek. Duman çəkilib gətseydi, bu uşağın aynası açılardı, - dedi.

Qızlar yənə:

-Nənə demədi ki, ayılar iskeletləri aparırm? Sən qorxma, səni aparmaz. Dişini-başını qırmıyacaq ki səndən ötrü, - deyib məni cıratmağa başladılar. Bir azdan Əhəd əmi içəri girib leyən istədi. Getirdiyi seliqə ilə doğranmış, iri sümükləri qıranmışı quzu etini leyənə boğaldı:

-A xatun, nə deyirsən, uşaqları bir dəri bəzartması bişirətkmi? - dedi.
-Vallah, yaxşı olar, dişimizi dəyşirək, - deyən Süsən nənə cəld tədərkü gör-məyə başladı. Xeyli soğan getirib soymaq üçün bacırma Səməngülə verdi.

Özü çoxlu əvələk, əyləz, nənə qurusu, kəklitkə, duz-istiot, doğranmış lavşana çıxarib əlin üzərinə tökdü və soğanı əlavə edib qarşdırdı. Əhəd əmi:
- Mən gedim, təndiri qalırım, - deyib çölə çıxdı.

O gedəndən sonra Süsən nənə dövüylatla qarşdırdığı əti quzunun bütöv çıxarılış dərisinin quyruq tərəfində içərisinə doldurmağa başladı. Onun dörd tərəfinə hər tərəf, maraşlı baxdı. Ət dərinin arasında bir qırıq qaldı. O, dərinin artıq qalan hissəsini metal məftillə möhkəm bağlayıb əti dərinin içində kipləşdirdi. Əl və ayaq yerlərini də dibdən bağlayıb artıq dəriləri kəsib aldı. Uzunsov, yunlu, başı, qol-qıçı olmayan quzuya bənzər qərribə bir şey əmələ gəldi. Düzəltildiyini götürüb çölə çıxdı və alaçağın yaxınlığında Süsən nənənin neçə il əvvəl öz əli ilə qoyduğu, ağzını həmişə kip bağladığı kikiş təndirin yanına apardı. Közün düyməyinə az qalmışdı. Əhəd əmi təndiri qarşdırdı, közləri qışqırdı. Nəhayət, köz düşükdən sonra ət yığılmiş dərinin közün içinə basdırıldı. Təndirin ağzını yun örtüb alaçağı qayıtdı. Azca keçmiş, yanmış yunun iyı ətrafı bürüdü. Ödəm ağzına gəlirdi.

- Mən ondan bir tike də yemiyəcəm, - deyə düşündürdüm.

Təzliklə yanmış yunun iyı dadlı - tamli bir yemək qoxusu əvəz elədi.

Əhəd əmi hərdən gedib baxır:

- Az qalib, siz süfrəni hazırlayın, - deyirdi.

Bir azdan iri mis mecmeyədə közdə bismiş nəhəng kartofa bənzər, qızmış bir şeylə içəri girdi. Yun tamam yanmış, dəri qırmızı qızmış, yığılıb kəmbələnmişdi. Süsən nənə onun üstünü tərtəmiz sildi, bıçaqla qəşyib təmizlədi. Ortalığa getirəndə iri, parıldayan bıçağı ərinə verib:

- A San, yar, görək neçə çixib? - dedi.

Əhəd əmi bıçağı ehtiyatla dəriyə çəkəndə zəif bir paqqılı səsi çıxdı. İlik kimi bismiş, ədiyyətlə quzu tikələri buğayla-buğayla yarıqdan bayıra çıxdı. Həmin günü heyatında ən dadlı yeməyi yədim.

Axşama duman çəkildi. Tərtəmiz nəmad əlimiz çatacaqmış kimi yaxın görünən, sayrışan ulduzlar göründü. Mənim qorxulmam o dumanla çixıb getdi. Ancaq onunla bərabər, həmin günlərdə eşidib gördüklərim xatirimdə ələ dərin kök saldı ki, dağla bağlı xatirələrimin ən gözəl və maraqlı səhifələrinə çevrildi.

Sabahdan yenə oba cavanlarının əyləncələri, axşamlar çalib-oyunmaqdan başlandı. Gündüzlər at yarışlarına çıxır, it boğuşdurur, xoruz döyüşdürürdülər. Əhəd əminin çox bezzad itləri vardı. Oba cavanları hey onları boğuşdurmağa üçün istəşələr də, Əhəd əmi heç vaxt razılıq vermədi. Ancaq onun "Qırxpik" deyili iri bir xoruzu vardı. Yeməklərin qalığını çox vaxt ona verər, hərdən çiy et də atardılar. Bir dəfə Səməngülü ətdən artıq qalmış piy və quyruq qırıqları ona vermək istəyəndə Əhəd əmi qoymadı:

- Vermə, qızım, xoruzla quyrux verdin haa, taa onnan dövüşçü çıxmaz, qol-qıncını yağ basajax, - dedi.

O, hərdən xoruzu götürüb obanın kənarındakı düzənliyə gedir, Aşağı obanınlarla dövüşdürürdü. Öz obasından olan xoruzlarla ona görə dövüşdürürdü ki, deyirdi, bir-birinə ləy düşüçəklər, xoruzun günü dövüşməkdə keçəcək, gücü azalacaq. Xoruz dövüşünə ancaq kişilər və oğlanlar baxırdı. Qadınlara və qızların ora gətirməsi qadağandı. Əl Oğlansayağı paltar geyindiyi və balaca olduqun üçün ora gətirməyini heç kəs fərqiye vaxtırdı. Meydana atdıqları xoruzları qışdırırdı, dövüşə təhrik edirdilər. Əhəd əmi:

- Dik-dik, dik-dik, dik-dik, a qızılbaş haa, a sənidi ölmüyəsən, caynaxla haa, haladı haa, hoyye-heyy, - deyə xoruzunu qışdırırdı və bu dövüşlərdə, demək olar ki, həmişə "Qırxpik" qalib gəlirdi. Gələndə xoruzu hənə atar, qabağına dən-su qoyub qapını bağlardı. O yekəlikdə adam bir xoruzun qələbəsinə

görelə ele sevindir, ele qürreləndəri ki, heç ələ bil o böyüklükdə dəvələr ram eliyən adam bu deyildi.

Mən hərdən Səməngülü gözəndə oğurları sevdiyi oğlanla görüşə gətdiyini hiss edirdim. Elə bu arada Əhəd əminin dostu kürd Əhməd oğlu Şərif üçün Səməngülə elçi gəldi. Axşam lampa işığında oturub söhbət elədiklər. Əhməd kişi:

- Sən irazılıx ver, payızda toylarını eliyək, - dedi.

Əhəd əmi ise:

- Qoy bir cavannarın ağzını arıyax, nə təlesiklikdi? - deyib məsələni yubatmaq istədi.

Kürd Əhməd:

- Şərif özü deyib qıza, bilir, niyə yubağax, Əhəd? Xeyir iyı yubatmazlar, - deyə cavab verdi.

Həm bir-birinə baxdı. Süsən nənə Səməngülü bir kənara çəkib:

- Səman, sənə deyib Şərif? Razısən? - deyə soruşdu.

O dəmdə Süsən nənənin sənsində ələ qərribə hüzn və kədər, həm də nərahatlıq vardı ki, sanki qızın razılıq verməsi anasının ölümlə hökmü olacaqdı.

- Bir dəfə deyib. Axşam çiy paltarı geyib oynamağa gəlmişdi şənliyə, bəzib obuya. Mən razılıx verməmişəm. Onu istəmirəm, - deyə Səməngülü cavab verəndə mən məsələni anladım. Deməli, axşam şənliyində Səməngülü üreyini açan Mərdan yox, Şərif imiş.

Kürd Əhməd və onunla gələnələr məsələni həlelik yarımqəd qoyub gətdilər.

Heç iki gün keçməmiş, axşamüstü bizim obadan olan iki dağlı qadın başqolovlu özlərini alaçağı saldı:

- A Süsən, xavardan xavarn varmı? Qıvrəyin obasınan Hasaınqulu oğlu Mərdan sizə elçi göndərən Şərif qəmaliyif. Deyillər, vəziyyəti ağırđı, dedəsi həlelik hökümətə xavər eləmiyif. Aşağıdan həkim gətirilif, yarasını tiklifər.

Səməngülü özləri alacaldı. Sifətinin rəngi çərib, ayaqüstə dayana bilməyib yera çökdü. Özünlə ələ almağa çalıssa da, doluxsunmuş gözlerini gızlədə bilmədi:

- A dəli, sən niyə ələ eliyirsən? Səninki nəlikdi? - deyə nənəsi soruşanda:

- Heş nə, nənə, heş nə olmuyub, - desə də, bərdən əlləri ilə üzünü qapa-yı hönkürən Səməngülü görəndə qonşular şübhəli-şübhəli baxışdılar.

Onlar gedəndən bir az sonra Əhəd əmi gəldi. Bütүн əhvalatı ondan öyrəndik:

-Hasaınqulun oğlu Mərdan Şərifin elçi göndərməyini eşidib, Aşağı obada qabağını kəsib, deyib ki, o qızı mən istiyirəm. Qız da mənə istiyir. Yoluman çəkli. O da ağzından pertovun biridi axı, bilirsən, xatun. Ağzına gələni deyib, tutaxlaşıblar. Mərdan da qəməsin çıxarib, soxub bunun qamına.

Bu sözləri Əhəd əmi çox aramla, sıxla-sıxla, bir az da pert olmuş kimi deyirdi.

- İndi suşax nəjədi, görən? Bə Mərdan hardadı, tutmuyublar ki? - deyə arvadı soruşanda o:

- Uşax pis döyül, yarası yaxşısı. Ancax qohum-qardaşı, dedəsi can eliyir. "Hayfımcı çıxajıyx, - deyillər, - ya tutdurajıyx, ya da əvəzinə can alajıyx, - cavabını verdi.

Birdən Səməngülü iki əli ilə üzünü tutub yuxun dibinə qıslaraq ağlaya-ağlaya:

- Dədə, noolar, qoyma onu tutsunlar. Sözlən hər yerdə keçir. Saa qurban olum, noolar, dedə, qoyma tutsunlar. Banşıq ələ. Əhməd əmi səni eşidər, - dedi.

Əhed əmi qapqara qaraldı. Süsen nəyə baxıb başı ilə işarə elədi ki, yeni, çölə çıx. Her ikisi alaçıqdan bayra çıxtdılar. Çöldən onların gudur-gudur danışıqları gəlirdi. Bu cür gərgin anlarda həmişə göz görünməyə, kənarında qalmağa, belkə də, qorxduğu üçün bu cür etməyə çalışsan mən Səməngülün böyrünə qışılıb durmuşdum. Hərdən:

- Aqlama, Səməni, aqlama daa, noclar? - deyə onun əlini sığallayırdım. O, əlini üzündən çəkib məni qucaqladı və bir əli ilə böyrünə sıxıb eləcə qaldı.

Bir azdan Süsen nəne içəri girdi. Sifəti avazımsıdı. Gəlib yerdən Səməngülün yanında oturdu. Onun əlini əlinə alıb:

- Səməni, bu iş düzələsi işe oxşamır. O uşağın Şərifə çəmələməsi heç yaxşı əlamət deyil. Belkə, sözü çəp gəlsə, sən də ele vuracaq? Həm də görə, bu Şərifgülin adamları onu neyləyəcək, rahat qoyajalxarmı? - dedi.

Səməngül heç nə demədi. O qüvvəli baxışlarını aşağı dikib dayanmışdı. Ona baxıb mən də sızıldırdım.

Uşaqlar mələk kimsədir. Onlar görünməyən şeyləri də görür, insanın baxışından, duruşundan, gözünün ifadəsindən, aurasından qarşı tərəfin bütün fikirlərini oxuya bilərlər. Bar adlandırma bilməsələr də, bu barədə danışa bilməsələr də, uşaqlar böylərdən yaxşı görürlər. O vaxt hiss etdiklərimi sonralar tam aydınlığı ilə dərk edirdim. Hiss edirdim ki, Süsen nəne Səməngülü gözündən irəğa qoymaq istəmir. Uzun illər övlad həsrəti ilə yaşayan qadın, doğma övladı olmasa da, Səməngülü doğma balası kimi sevirdi. Bu sevgidə övlada olan sevgidən başqa, sənə tamam başqa bir şey - Səməngülə bir bağlılıq da vardı. Sanki onun ailə qurub ocağı terk etməsi ilə Süsen nəne uzun illər əzabını çəkdiyi övladsızlığı ağırlığını, tənhalığın acılarını yenidən yaşamağa başlayırdı. Həm də ev və təsərrüfat işlərində nənesinin ən yaxın köməkçisi olan Səməngülü eldən qoymaq istəmərdi qadın. Əhed əmi isə, Səməngülün Şərif səvməsinə görə rahat nəfəs aldi. Çünki o, Şərif heç xoşlamırdı.

Səheri gün Əhed əminin xəbər uçurduğu adamların hamısı alaçığa yığıldı. Mərdanın atası Hasanqulu kişi də gəlmişdi. Məlum oldu ki, Hasanqulu ilə Əhed əmi bundan əvvəl hardasa görüşüblər və bu tədbiri birlikdə töküblər. Gören kimi onu tanıdım. Çox yaraşlıq, ucaboy, gözündən gülən biri idi. Onu görəndə üreyimdə fikirləşdim ki, Mərdan da yaşlananda atası kimi belə yaraşlıq kişi olacaq və o anda xeyalimdə Səməngülə Mərdan üçün gələn elçilərə artıq "he" cavabını vermişdim.

Onlar çox gec - gecədən keçmiş qayıdıb gəldilər. Obadan olanlar öz alaçıqlarına gəlmişdilər, uzaqdan gələr üç nəfər isə Əhed əmi ilə bizim alaçığa gəldilər. Yorğun olsalar da, üzlerində bir razılıq və arxayınçılıq vardı. Süsen nəne çay süzdü, süfrə arxasında oturub danışmağa başladılar. Bacım yatmışdı, Səməngülə mən işe alaçıqın bir tərəfinə çəkilmiş və bizim yataq yerimiz digərlerinden ayrıran cəcimin arxasından onların söhbətinə qulaq asırdıq.

- Əhed, başıma gəlsən, sənə rədd etməndir. Sən ki mənim bu gündəmə irəli durdun, məni, balamı bu xatadan sovsəddurdun, ölənecən qulunam, - deyə Mərdanın atası söze başladı. Səməngülə də ele bu lazım idi. Barmaqlarını çataqlayıb çənəsinin altından tutaraq dizi üstə oturmış halda yavaşca, pıçılıyla, belkə, yüz dəfə: "Allah, çox şükür, şükürler olsun, ya Rəbbim, çox şükür, şükür", - dedi və meymun balası kimi döşəyini bir tərəfində çəməlməmiş məni cəld qapıb başına başqa yorğana büründü. Sonra ikimiz də Hasanqulunun:

- Bu iş xeyirliklə bitsin, elçilərimi göndərəm, Əhed, - dediyini eşitdik. Səməngülü titrəyə-titrəyə, bərk-bərk mənə sarıldı. Heç vaxt etir görməyən və

çığək qoxusu verən bədənin rəyləsi məni vurdu. Çöp kimi ancaq qollarımla onu qucaqladım.

İki gün sonra Hasanqulunun adamları Əhed əmini və üzleri ilə gətirdikləri ata yükənməmiş çoxlu malları, iki böyük, cins dişi dana və on qoyunu götürüb kürd Əhmədin obasına yola düşdülər. Səməngülün çiyəyi çirtəmişdi. Sevindiyindən ayağı yerə deyir, quş kimi uçurdu. Hamımızın aynası açılmışdı, birca Süsen nəne nədənsə ağırılıb görünürdü. Səməngül onun o tərəf-bu tərəfinə keçir, güldürməyə, ağırılıqdan çıxarmağa çalışırdı:

- Nəne, baxarsan, hər şey yaxşı olacaq, vallah, hər şey yaxşı olacaq, - deyirdi.

- Sənin nə vədəndi axı? İncidən eşçin vurub topuğuna. On sekkizi təza tamam eləməsən, niyə belə tələsirsən, qızım? - deyə Süsen nəne dediyində durmuşdu.

- Nəne, axı qalib neyləyəcəm ki? Sənədlərimi instituta verməyə, oxumağa qoymadım ki, qız uşağın, abuz çəhdə tək-tənha nə işin var? İndi də belə.

- Ha, nooldu indi? İndi də böyrüden bu biri "inistut" çıxdı, haı?

- Nəne, bu "inistut" əzal-əzər olmalıdı, niyə elə deyirsən? Vallah, Mərdan yaxşı oğlandı, baxarsan, sənə yaxşı yəznəlik eliyəcək. Onun nəyi xoşuna gəlmir axı? - deyə Səməngül gəh zarafatla, gəh də ciddi, nənesinin könlünü almaq istəyəndə Süsen nəne:

- Daha sənə əbır da qalmıyıb axı, deyən, - deyərək çölə çıx-a çıx-a işe eşitməyə dəyə öz-özünə: - qarışıq qız, "filan"ın tərəfiyən kimi, sən də Hasanqulunun gədəsinə təriflə görə, görəylik sorasımı, - dedi.

Səməngül də, biz də bu sözləri eşitdik. Mən "filan" eşidəndə qulaqlanmıca qızardım, Səməngül isə qaçıb arxadan nənesini qucaqladı, şaqqaq çəkib gülərk:

- Baxarsan, nəne, bunı Mərdana deyəcəm, vallah, deyəcəm. Görək sonra onun üzünə necə qaxcaqsan? - deyib Süsen nəneni qızcıqlamağa, çimdikləməyə başladı. Arvad onun alından güclə qurtarıb qadıraq:

- Bu qız qızıb, vallah, qızıb, - dedi.

Barışq üçün gədanlər qayıdıb gələndə Əhmədin evində olanları müzakirə edərkən öyrəndim ki, Əhməd mərd adammış. Qızın onun oğlunu istəmədiyini biləndə oğluna təpənin ki, daha bu işin varacağı bük. Ancaq Şərif heç ipə-sapa yatan deyilmis. Hasanqulunun gətirdiyi malları götürüdüyi üçün əla dədasının üzünə ələ olacağı məni. Kürd Əhməd isə:

- Mənim bu mallara ehtiyacım yoxdu. Onları ona görə götürəcəm ki, sənin qızı dişin sınısın, camaatı rahat qoyasan. Düz-dünya döldüdü qızın, kimi desən, alacağ sənə, zorman sevda olmaz, - deyib. Şərif də ele içindən kəsile-kəsile qaltdı.

Aradan bir həftə keçmiş, Mərdanın adamları Səməngülü üçün elçi gəldilər. Razılıq üçün "he" sini alandan sonra şirin çaylarını içib toyu evə qayıdanda - payızda edəcəklərini danışaraq çıxıb gəldilər.

Səher oyanan kimi gözündə Səməngülü gəzdi. Alaçıqın arxasından onun sevinc, bəxtəverlik səsi gəlirdi. Geyinib yanına qaçdım və ilk sözü mən oldum:

- Səməni, sənin toyuna nəçə günə qalib?

Bu sualı gözləyirdim. Duruxdu, sonra gülməsinə:

- Bah, şah məni aldı, öpməsi qaldı. Hele qoz bir evə qayıdaq, onnan sonrasına baxacıyım, - dedi.

Bizim evə qayıtmaq vaxtımaza lap az qalmışdı. Evimizdən, valideymlərimdən ötrü dənaxırdım. "Kaş hamımız bir yerdə bura gələ bileydik", deyə xeyalimdən keçirdim. Süsen nəne bizim üçün, anam və nənem üçün çoxlu pay tutdu. Bir böyük motal, nehrə yağ, qurud, süzmə qatıq, bal, kök

bir qızu cəmdəyi yüklənmiş Madiyəyə mənimlə bacım, Mərdan da Bəyzoya mindi və hamı ilə görüşərək üzünənişə - Qanlı gölün sahilinə yollandıq. Atamgil bizi orda gözləyirdilər.

Evimizə az qala uça-uça gəldirdim. Evə çatan kimi dil boğaza qoymadan elə hey cırcırma sayağı cırlıdayır, camaatın baş-beynini aparırdım. Səməngülə elçi gəlməsi xəbəri də lap başda dururdu. Anamgil çox sevinib:

- Allah mübarək ələsin, xoşbəxt olmalı qızıdır, - dedilər.

Mən çox intizarla Səməngülün toy gününü gözleyir, onların yaylaqdan nə vaxt gələcəklərini hesablayırdım. Bizim gəlməyimizdən on gün keçmiş, günüorta nənəm başılovlu girdi içəri:

- Süsənin evi yıxılıb, Allah ona züryət versəydi, elə özünə verərdi. Bu qızı iki yaşından götürüb saxladı, iyini atmışdı ona. Bunu da Əzrayıl dili yanmış qoymadı, əlindən aldı, - deyib ağladı.

Atam:

- Nənə, noolub? - deyə soruşdu.

- Səməngülü yaylaqda sel aparıb. Nişanlısı ilə birlikdə. Bunu sel aparanda nişanlısı görür, özünü vurur suya ki, qızı qurtarsın, ancaq sel ikisinə də aparır. Meyitlərini Qanlı göldən tapıblar.

Mən bəd xəbərin zərbəsini ilk dəfə onda gördüm, onun zəhər kimi acısını daddım. Üreyim sıxılır, Mərdanla Səməngül gözümün önündən getmirdilər. Bu xəbər mənə ona görə daha çox əsər etdi ki, mən həsrətlə onların toyunu gözləyirdim. Mən o toyda rəqs edənlərə əl çalmaq, yallı gedənlərin axıncı adamı olaraq onların əlindən yapışib yamsılamaq, mənə zorla arxalarınca sürükləmələrini istəyirdim. Onların xınayaxdısında balaca barmaqlarına xına yaxmaq, həxişta deyən qadınlara qoşulmaq, onların toyunda mağann arxa tərəfinə keçib xoşum gəlməyən məhlə uşaqlarını arxadan vurub qaçmaq, onların dərşini vermək istəyirdim. Səməngülü gündə neçə dəfə gəlinlik paltarında təsəvvür eləyir, gördüyüm gəlinlərin ən gözəli onu hesab eləyirdim. Arxa otağa qaçıb çarpayının böyrünə qısıldım, yenə vermiş etdiyim meymun çömbəltməsi oturub için-için ağladı. Anamgil təlesik haya getdilər, mənə eşidən olmadı, oturduğum yerdə üreyimi boşaltdım.

Axşam anamgil gələndə hər şeyi ətraflı danışdılar. Dəhşətli bu idi ki, sel Şərif də aparmışdı. Onlar üçlükdə suların qurbanı olmuşdular. Özünə cəhizlik mitil hazırlatmaq istəyən Səməngül nənəsinə demədən evdəki yunu götürüb yumaq üçün dəreyə enir. Hava qaralır və birdən-birə güclü yağış başlayır. Yuxarılara neçə saat əvvəl yağmağa başlayıbmış. Qız onu dəredə qəfil yaxalayan səldən qurtarmaq istəsə də, bacarmır. Bu vaxt nişanlısını qıraqda gözləyən Mərdan suya atılıb sevgilisini selin ağzından almaq istəyir. Səməngülü kölgə kimi izləyən Şərif uzaqdan baxırmış və Səməngülün boğulmaq üzrə olduğunu görəndə o da suya atılır ki, qızı qurtarsın. Lakin onların heç biri səldən xilas ola bilmir.

Həmin gecəni yata bilmədim. Xəyalımda o dağlara getdiyim gün canlanır, Sarı Əhədin oxuduğu nəğmə qulaqlarımda səslənirdi:

**Ağ dəvə düzdə qaldı.
Yükü Tebrizdə qaldı.
Oğlanı dərđ apardı,
Dərmanı qızda qaldı.**